

Lavastaja Lauri Lagle: kui kõik sõltub rahast, kaob kunstis julgus võtta riske (8)

„Samal ajal, kui muu maailm tegeleb laiendatult kultuuri toetamisega, tegeletakse meil siin kultuurilt ja kultuuriinimestelt igasuguse positsiooni ja autoriteedi ära võtmisega,“ leiab näitleja ja lavastaja **Lauri Lagle**. Ta räägib oma viimasest lavastusest „Leviaatanist“, kultuuri rahastamisest, väiketeatrite olukorrast ja paljust muust.

**Katariina Libe**

katariina.libe@ekspress.ee



Lauri Lagle

FOTO: ELIISE RAADIK

Kuula artiklit 15 min

Lisa



TELLIJALE AVATUD

Kui me esimest korda kohtusime – see oli nüüd juba umbes 20 aastat tagasi, teil olid lavaka ajal Anne Tärnpu lavastuse

„Lemminkäinen“ proovid Leigol –, näitasid sa mulle oma tohutut magusavaru...

On see võimalik...

Siis ma mõtlesin, et oo, keegi sööb veel nii palju šokolaadi kui mina. Tahtsingi kõigepealt küsida, et kas sa sööd ikka sama palju magusat.

Ju see oli laagrisituatsioon, kus varud on suuremad kui igapäevane vajadus – olime seal nädalaid. Vahetult eksamitelt tulnud inimese harjumus, aju tahab toitu.

On huvitav, et inimestele jäävad sellised asjad meelde. Nii elasin mina 20 aastat teadmisega, et Lauri Lagle sööb palju magusat.

Naabrinaine rääkis ühe loo, kuidas inimestel jäävad asjad meelde – neil oli aastaid tagasi pidu, mis lõppes sellega, et võeti napsu ja hilistel tundidel läksid kõhud tühjaks, aga õhtusöök oli juba otsas. Siis lutsutati panni pealt kanakonte. Nüüd aastaid hiljem kõik meenutavad, et neil oli selline pidu, kus polnud isegi süüa, nii et pitsi kõrvale lutsutati konte. Keegi ei mäleta enam seda, et kui pidu algas, siis olid laudad lookas, pakuti kaaviari ja rikkalikku kahekäigulist õhtusööki. Mälestus jäi mujalt.

Lauri Lagle

- 2006. aastal lõpetas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakusntikooli XXII lennu.
- 2006–2013 töötas ta näitlejana Eesti Draamateatris, kus tegi ka mitu lavastust.
- 2013–2019 oli vabakutseline näitleja ja lavastaja.
- Alates 2019. aastast Ekspeditsiooni kunstiline juht.
- Lavastanud ja osalenud näitlejana lavastustes ka Von Krahli Teatris ja Teatris NO99.

- Mängufilmi „Portugal“ (2018) režissöör.

Aga räägime nüüd lavastusest „Leviaatan“. Millest see idee kasvama hakkas?

Kui materjale pidi liikuda, siis arenema hakkas ta „Moby Dickist“, [dramaturg] **Eero Epner** soovitas võtta „Kirsiaia“ juurde. Lugesin uuesti **Mati Undi** lavaversiooni ja see tundus väga hea mõte. „Moby Dickis“ on Vana Testamendi Joonas lugu ja need kolm materjali moodustasid tervikliku „Leviaatani“. Ühendav telg või läbiv joon on neil inimese hävinguihalus, selline enesehävituslik sisemine tung. Inimese igatsus hävitada ja teiste inimeste suutmatus või soovimatus midagi selle vastu ette võtta ja see hävitustung ühendab neid kolme materjali läbi hävitava kangelase.

Viimane „Kirsiaia“ lavastus, mida nägin, oli Nüganeni oma. Lugesin sealt välja alltekstina – mida võib-olla lavastaja üldse ei mõelnud nii – vastuolu uue ja vana teatrikeeles vahel. Et avangard tuleb ja raiub vana aia maha. Sinu „Kirsiaed“ kõlksus kokku ümbritseva Krulli kvartaliga, mis samuti „sivilakruntideks maha müüakse“.

Eesmärk on üks – kirsiaed päästa –, aga stsenaarium või ettekujutus päästmisest on kõigil erinev. Lopahhini plaan kirsiaed maha raiuda ja sivilakruntideks müüa on üks võimalus päästa mõis pankrotist. Tulemuseks on paradoksaalne vaatamäng, kus lahenduseks on kõigil erinev agenda. Huvitav on aru saada, mis osa tervikust tegelikult keegi päästa üritab, kas ta päästab selles vaid ennast, mälestust mingist ideest, mis on võib-olla kunagi toiminud, või väikestele sihtgrupile kasulikku, täna päriselt toimivat uut ideed. Või siis algselt kaitstava idee tuuma.

Nendest pealtnäha väikestest erisustest tekivad kõige valjemad kokkupõrked. Näiliselt on justkui kõik ühe eesmärgi teenistuses,

aga tegelikult on igäühel erinev siht. Tekk, mis peaks kaitsma midagi olulist, rebeneb. Tulemuseks näeme palju kokkupõrkeid ja see on viljatu pinnas lahendusteks. Sellisel puhul maksavad tihti tugevama jõud ja autokraatsed otsused.

Nii „Moby Dickis“ kui „Kirsiaias“ on peale karismaatiliste juhtide teiseks käivitavaks jõuks raha, mis viib mõlemal juhul kollapsini. See on huvitav ka praegusest kultuurivälja perspektiivist vaadates – kus teatritel soovitatakse ennast paremini majandada ja suurimat kärbet tehakse kultuuri arvelt. Ilmselt mingit laadi alternatiivsem vaimsus liigub teise kohta või on hääbumisele määratud, sest selles uues loogikas tal pole elujõudu. Kui kõik jääb raha taha, sõltub rahast, siis kaob kunstis julgus võtta riske ja esprii.

Sa mõtled seda, et kapitalistlikus maailmas ongi kunsti tegemine alati paradoksaalne nähtus – seda võib timmida nii või naa, aga mingit ideaalset olukorda ei ole kunagi?

Jah, aga see ei saa ka nii olla, et kultuuri kärbitakse, tuues põhjenduseks, et minister on seisnud liialt varjus. Kultuuriministeeriumi eelarve ei saa ju olla sõltuvuses kultuuriministri võitlusjõust. Valitsus ei saa ennast distantseerida kultuuri rahastuse kõige suuremast kärpest.

Eile lugesin juhuslikult **Jaak Aaviksoo** sotsiaalmeedia kommentaari, kus on laused, et „kultuuriinimestel on mure – oleks vaja rohkem raha ja soovitatavalt riigieelarvest. Tundub, et nende jaoks on kultuur see, mida rahastatakse kultuuriministeeriumist. [---] On veidi murettekitav, et kultuurimure kipub taanduma üha kasvava kultuuritegijate hulga rahalisteks nõueteks riigi vastu.“



KOOS LAVASTUSEST LAVASTUSSE: Lauri Laglet hoiab teater Ekspeditisooni juures kunstiline otsing koos oma trupiga.

FOTO: RAUNO VOLMAR | DELFI MEEDIA

Ma ei ole varem täheldanud sellist kultuurivaenulikkust, kultuuri olulisuse pisendamist või lausa tühistamist. Ma saan aru, et me elame kapitalistlikus ühiskonnas, aga intellektuaalne võimekus ja kultuur on ka kapital. On kõrvulukustav vaikus ja targad inimesed ei räägi. Õnneks ilmus hiljuti minu suureks kergenduseks Eesti Päevalehes intervjuu **Marju Lauristiniga**.

Samal ajal, kui muu maailm tegeleb laiendatult kultuuri toetamisega, tegeletakse meil siin kultuurilt ja kultuuriinimestelt igasuguse positsiooni ja autoriteedi ära võtmisega. Ja debatt selle üle, kust päriselt võiks suuremaid kärpeid teha, sai vaigistatud.

Pean tunnistama, et mind ei ole varem Tšehhov väga kõnetanud. Kuidas sa oskaid leida Tšehhovi üles selle koha, mis kõnetab ka otsingulisema teatri publikut, kes võib-olla ei läheks klassikalist Tšehhovi lavastust vaatama?

Ma ei tea täpselt, mis sind kõnetas selle juures enam kui teistes Tšehhovi lavastuses. Äkki see oli ikkagi „Leviaatan“ ja nende materjalide kombinatsioon?

Mind kõnetas Tšehhov Marika Vaariku Ranevskaja rolli kaudu. Ta kehastas nii hästi kogu meie elu paradoksaalsust – sa saad aru, et samamoodi enam edasi ei saa, aga kuidagi teisiti ka ju ei saa.

Proovisime mõelda inimese peale, kes sõltub oma juhust, ehkki juhi väärtused ja sihid ei kattu enam tema omadega.

Nii Ranevskaja kui Ahabi tegevusel on inimesel nõudvad tagajärjed. Ranevskaja on loobunud juht, kes tegeleb lahtilaskmisega ja soovib ambitsioonitult oma jäävannis *zen*'i praktiseerides tulemusi jälgida. Tal pole ellujäämiseks palju valikuid.

Ja teine on nii-öelda tegev juht, kellel on oma eesmärkide täitmiseks üleloomulik tuhandekordne jõud, kes kiirtab oma seestunud eesmärgi ikkes kogu laeva meeskonda. Väljapääsmatus labürindis olemise tunne on neis materjalides totaalne.

Proovisime mõelda inimese peale, kes sõltub oma juhust, ehkki juhi väärtused ja sihid ei kattu enam tema omadega. Kas ja kuidas on võimalik nende ikkest vabaneda, millised sammud ja teod on selleks veel meie võimuses, millised on meie väljavaated ja elude võimalikud stsenaariumid.

Kui palju te üldse tegelesite maailmapoliitiliste teemadega selle lavastuse juures?

Aeg on praegu selline, et tegeleme maailmapoliitiliste teemadega iga päev, oleme sellest kahjuks ka enese tahtmata mõjutatud. Me käsitlesime neid kolme materjali kui vahendit selleks, et lasta tänase maailma teemad ja tunnetus neist läbi ning atmosfäär sai selline.

Jäid sa lavastusega ise lõpuni rahule? Või oleksid tahtnud midagi teisiti teha?

Materjalid ja ruum olid inspireerivad ja pilt hakkas jooksma üsna alguses. Õnnestus küll visioon teostada. Meil oli küll mitmeid olmeprobleeme, Krulli ruum töötas meile leviaatanliku järjekindlusega vastu. Iga päev uus üllatus.

Kui ilm külmaks läks, siis me ei suutnud pikalt kütteprobleemi lahendada, kuigi olime selleks valmistunud ja eeltööd teinud üle poole aasta. Saime alles paar päeva enne esikat temperatuuri talutavaks. Meil endal olid töötades mitte ainult joped, vaid ka mütsid, sallid, kindad, kolm paari sokke ja soe pesu – täisvarustus. See oli ikka selline päris ekspeditsioon.

Kui olla 12 tundi ja pikemalt külmas ruumis, siis mõttetegevus muutub. Hommikuti läks tavapärasest pikemalt aega sellele, et ennast uuesti koguda, ja proovi kulminatsioon tuli mõtestada teise kohta. Hilisõhtul koju jõudes külmaga harjunud keha ja aju lõdvestusid kuidagi niimoodi ära, et tegelikult oleks olnud vist targem vahepeal sooja ruumi mitte minna.

Külmas töötamine tundub vaimselt päris kurnav.

Jah, ongi. Ta on teistmoodi. Inimesed tulid sellega erinevalt toime. Ma polnud kuni lõpuni kindel, kas kogu meeskond peab esietenduseni vastu. Aga kuna Ekspeditsioonil oma ruume pole, siis me oleme karastunud väga erinevates tingimustes hakkama saama. Üldjuhul need kasinad olud on ikkagi pärssivad.

Võtame päev korraga. Mõtleme, kas loomingulised võimalused, mida toetus pakub, kaaluvad üles olme, koormuse, kohustused ja vastutuse.

Mis seis praegu Ekspeditsioonil on üldse ruumidega?

Meil on Sakala 3 teatrimajas kaks rendikabinetti. Aga meil pole elementaarsed – pole proovisaali, kuhu pääseksime vastavalt meie vajadusele ligi. Teeme proove tihti kuskil kabinettides jne. Meie lavastused surevad sageli välja, kuna saame neid mängida pikkade pausidega. Samuti, kui nii harva mängida, tuleks alati enne uut etenduste plokki uus reklaamikampaania teha, aga siis läheb jälle ressursse valesse kohta.

Kas see ei tekita kihku üldse asi nurka visata? Oleks vist lihtsam olla lihtsalt vabakutseline lavastaja?

Eks me võtame päev korruga. Mõtleme, kas loomingulised võimalused, mida toetus pakub, kaaluvad üles olme, koormuse, kohustused ja vastutuse. Eks neid liigutusi, mis ühe õnnestunud lavastuse jaoks teha tuleb, on ikka sama palju, olenemata sellest, kas seda teeb väiketeater või suur teatriorganisatsioon. Lihtsalt koormus ja liigutuste hulk langeb väiketeatris väiksemale meeskonnale.

Aga kõige enam tekitab kihku asi nurka visata selline laiem alahindav, Jaak Aaviksoo stiilis sõnastatud üldistav vaade kultuuritegijatele.

„Leviaatan“

Lavastaja Lauri Lagle

Dramaturg Eero Epner

Kunstnik Laura Pählapuu

Helilooja Jakob Juhkam

Valguskunstnik Siim Reisspass

Koreograaf Tiina Mölder

Trikimeister Enar Tarmo

Tehnilised erilahendused Reigo Tammjärv

Laval Marika Vaarik, Jörgen Liik, Eva Koldits, Simeoni Sundja, Sander Roosimägi

Esietendus 23. novembril Krulli kvartali vanas remonditsehhis

Mis sind hoiab Ekspeditsiooni juures?

Otsing oma inimestega. Vabadus teha selliseid lavastusi ja sellisel viisil, nagu me teeme. Järjepidevus, oma keele ehitamine. See oleks raskendatud, kui töötaksin vabakutselisena iga kord erinevas majas erinevate näitlejatega, me ei liiguks siis koos tööst töösse. Ja isegi kui me ühes konkreetsetes protsessis kusagile jõuaks ja midagi ehitaks, siis kolme aasta pärast, kui uuesti koos töötaksime, ei oleks sellest kõigest enam midagi järel.

Milline kunstiline juht sa üldse Ekspeditsioonile oled? Oled proovide lõpus alati saalis, vaatad lavastused üle?

Lavastajad, keda oleme kutsunud, on üldjuhul sellise igatsusega, et lähevad otsima midagi sellist, mida ei loe kohe paberilt välja. Vaatan ikka. Aga pole õige, et ma lähen üle kontrollima, pigem olen ikka partneriks. Kui otsingud on tundmatumad, on ka risk suurem. Mitte, et ma midagi jõuliselt mõjutaksin.

Aga teinekord on nii, et distantstil seisja saab värske pilguga küsida süüdimatult asju, mis äkki aitavad, et see plaan ja taotlus, millest lavastaja on rääkinud, tuleks võib-olla veel paremini välja. Saab võib-olla mingeid valikuid pakkuda, aga otsused teeb lavastaja. Seda ei saa ka üle rõhutada, et ma oleks nii suur partner teistele lavastajatele, dramaturg on ikka suurem partner.

Kas sul endal on sellist partnerit?

Eero Epner (*dramaturg – EE*). Ja eks ma vaatan kogu oma meeskonnale silma. Mart Kangro on paaril lavastusel olnud.

Miks sa üldse hakkasid lavastama? Mis on see, mida sa otsid?

Olid erinevad kujutlused ja atmosfäärid, mille toimimist tahtsin järele proovida. Ja välja mõeldud reaalsused, kus viibida. Pilt hakkas jooksuma kuidagi mingite materjalide, olukordade ja stseenidega ja et kuidas seda lahendada võiks. Põnevus, et mingite tegevuste tulemusena tekib selline sõnadega seletamatu üldistus ja füüsiliselt tajutav mõju. Ja selle kaudu tundus, et saan endale mingeid küsimusi püstitada.

Hakkasin Draamateatris lavastama esimesi lugemisi ja tekstidega tekkis selline aimus, kuidas võiks edasi minna. Jim Ashilevi „Portselansuitsu“ esimest lugemist käis vaatamas Draamateatri kirjandusala juhataja Ene Paaver, kes ütles, et see liigub juba lavastuse suunas. Ta rääkis sellest Priit Pedajasele, kes ütles, et tehke ära.

Kui palju sa mõtled lavastust tehes publikule? Kui palju tahad talle meeldida?

Ma ei tunne oma publikut, nad räägivad ju üldjuhul ainult jalgadega, aga seda ei saa alati üheselt lugeda. Küsimus ei ole meeldimises, vaid pigem et kas publiku ja lavastuse või nende inimeste ja teemade vahel tekib ilutulestik, mis loob uusi seoseid, või mitte. Loomulikult ju igatsen, et lavastus midagi liigutaks, tekitaks reaktsioone, emotsioone ja laiendaks mõistmise võimalusi. Väga soovin, et inimesed käiksid mu lavastusi vaatamas. Paraku peab vist olema nii, et selleks, et nad tuleks, peab see neile meeldima.



ESITAB ENDALE LAVASTUSI LUUES KÜSIMUSI: Lauri Lagle hakkas lavastama, et luua atmosfääre ja reaalsusi, mille toimimist tahtis järele proovida.

FOTO: RAUNO VOLMAR | DELFI MEEDIA

Kui palju sa lood oma peas vaataja teekonda, et siin ta võiks tunda niimoodi, siin jälle mõtelda sellele?

Teekonda loon küll, aga mitte läbi vaataja, oskan seda teha ainult läbi enda, ma ei oska arvestada strateegiliselt läbi publiku, vaid meeleliselt läbi enda. Me ei saa ju teisiti – saame näidata ainult seda, mida ise näeme, ja publik näeb seal võib-olla hoopis teisi asju.

Kas eesti teatris on mõnda lavastajat, kelle tegemistel sa hoiad teravamata tähelepanuga silma peal?

Kõigel hoian silma peal. Ei ole kuidagi ette ära otsustatud, et mingitel inimestel ei hoia silma peal. Kõike ei jõua lihtsalt näha, aga püüan lugeda nende kohta.

Nimeta mõni suurem teatrielamus, mis sulle meenub.

(*Pikk mõttepaus.*) **Kertu Moppeli** „Mefisto“ tuleb meelde ja **Urmas Lüüsi** näitus „Härra N-i elu ja surm“. Aga mis sul on?

Kuna sa nii pikalt mõtlesid, siis jäin ka ise mõtlema. Esimesena tuli pähe Peeter Jalaka „Gilgameš“. Ja tegelikult ka sinu „Sinul

on meretäis hirmu“.

Hea meel. Head uut aastat!

Kuidas see lugu Sind end tundma pani?



Rõõmsana



Üllatunult



Targemalt



Ükskõikselt



Kurvana



Vihasena

SAMAL TEEMAL

- 09.12.2024 **Andrei Hvostov: kiidan heaks – nii „Leviaatanis“ kui ka lavastuses „Kindlates kätes“ irvitatakse publiku üle (10)**
- 28.08.2022 **Lavastaja Lauri Lagle: hommikuti ärkan tundega, nagu oleksin just reisinud läbi oma keha (1)**
- 08.12.2024 **Helilooja ja muusik Jakob Juhkam: lavastuse „Leviaatan“ muusikaga olid mul praktiliselt vabad käed**

Kommenteeri

Loe kommentaare (8)

Peaagu täiesti mittetöine konverents

EESTI EKSPRESS

KRANAADI KONVERENTS VOL. 2

„Mis sul viga on?“

SÜGIS, 2025 | TALLINN

OSTA PILET

SOOVITAME SULLE



Elu, ja veel milline! Tipprestoran kerkis väiksesse kohta, mis õitseb